

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.12.32](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.12.32)

УДК 352.07:371

*С. Є. Антонова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри державного управління,
документознавства та інформаційної діяльності,
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: 0000-0003-4796-8580
Т. В. Микосянчик,
магістр за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування,
Національний університет водного господарства та природокористування
ORCID ID: 0000-0003-0070-3809*

ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ М. САРНИ РІВНЕНСЬКОГО ОБЛАСТІ

*S. Antonova
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Public Administration and Local Government,
National University of Water Management and Nature Resources Use
Т. Mykosyanchyk
Master's degree of Public Administration,
National University of Water Management and Nature Resources Use*

ACTIVITY OF LOCAL GOVERNMENT BODIES IN THE DEVELOPMENT OF PRESCHOOL EDUCATION IN SARNA, RIVNE REGION

У статті проаналізовано фінансове забезпечення розвитку дошкільної освіти органами місцевого самоврядування, в результаті чого встановлено, що дані ресурси були спрямовані на проведення капітальних ремонтів, будівництво та реконструкцію, а також придбання необхідного обладнання. Зазначено, що за останні роки відбулося мало позитивних зрушень у цій сфері, зважаючи на відсутність рівного доступу дітей до закладів дошкільної освіти через недостатньо розвинену їх мережу, обмежений доступ до послуг дошкільної освіти для дітей раннього віку, відсутність фінансування дошкільної освіти з державного бюджету та недостатній рівень обсягів фінансування закладів дошкільної освіти з місцевих бюджетів. Виявлено, що незважаючи на значні бюджетні інвестиції органів місцевого самоврядування в розвиток дошкільної освіти, все ж існує потреба в благодійних та спонсорських фінансових ресурсах. Встановлено, що важливим аспектом належного функціонування дошкільних закладів, якісного надання ними послуг є матеріально-технічне забезпечення. Аналіз його в розрізі закладів дошкільної інфраструктури показав нерівномірне придбання предметів, матеріалів та обладнання як за рахунок батьківського фонду, так і за кошти міського бюджету. Наведено основні завдання та заходи місцевого самоврядування задля розвитку дошкільної освіти, передбачені Програмою соціально-економічного та культурного розвитку м. Сарни та ряд заходів, спрямованих на оптимізацію дошкільної мережі закладів, удосконалення матеріально-технічного забезпечення, поширення кращого досвіду роботи з дошкільними закладами з відповідними обсягами фінансування. Показано

динаміку заходів, проведених та реалізованих на місцевому рівні, які спрямовані на створення комфортних умов для надання якісних дошкільних послуг.

The article analyzes the financial support for the development of preschool education by local governments, as a result of which it is established that these resources were directed to major repairs, construction and reconstruction, as well as the purchase of necessary equipment. It is established that the development of the network of preschool education institutions is an extremely important direction of the state policy in the field of preschool education, as it is the main way to realize the right of children to preschool education. It is noted that in recent years there have been few positive developments in this area, due to the lack of equal access of children to preschool education due to their underdeveloped network, limited access to preschool education services for young children, lack of funding for preschool education from the state budget and insufficient the level of funding for preschool education institutions from local budgets, the presence in preschool education institutions of various types of barriers: architectural, investment, socio-psychological, information, underdeveloped infrastructure of private institutions. It was found that despite significant budget investments of local governments in the development of preschool education, there is still a need for charitable and sponsorship financial resources. It is established that an important aspect of the proper functioning of preschool institutions, the quality of their services is logistics. Its analysis in terms of preschool infrastructure institutions showed uneven acquisition of items, materials and equipment both at the expense of the parent fund and at the expense of the city budget. The main tasks and measures of local self-government for the development of preschool education provided by the Program of socio-economic and cultural development of Sarny and a number of measures aimed at optimizing the preschool network of institutions, improving logistics, disseminating best practices with preschools with appropriate volumes financing. The dynamics of activities carried out and implemented at the local level, which are aimed at creating comfortable conditions for the provision of quality preschool services, is shown.

Ключові слова: місьцеве самоврядування; розвиток; дошкільна освіта; фінансове забезпечення; бюджетні інвестиції.

Keywords: local self-government; development; preschool education; financial support; budget investments.

Постановка проблеми. З розвитком децентралізаційних процесів в Україні саме органи місцевого самоврядування мають повноваження по управлінню, утриманню, регулюванню дошкільної освіти на відповідних адміністративно-територіальних одиницях. Для забезпечення реалізації права громадянина на освіту, управління нею, формування освітньої мережі дошкільних закладів та їх утримання, органи місцевого самоврядування забезпечують фінансування відповідної інфраструктури. Проте їх неналежна фінансова спроможність призводить до неможливості в повній мірі виконати покладене на них завдання, що стосується забезпечення рівного доступу до послуг дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблеми розвитку дошкільної освіти, а також діяльності органів місцевого самоврядування в цій сфері досліджувалися в працях Г. Александрова, Н. Бак, Л. Беновська, Я. Бучковська, Є. Березняк, А. Горський, М. Дарманський, Д. Дейкун, П. Дроб'язко, Г. Сльникова, І. Загарницька, О. Кириленко, О. Рейпольська, О. Ріхтер.

Метою статті є дослідження діяльності органів місцевого самоврядування в розвитку дошкільної освіти м. Сарни Рівненської області.

Виклад основного матеріалу. Дошкільна освіта є самостійною, обов'язковою складовою системи освіти в Україні, яка гармонійно поєднує сімейне та суспільне виховання. Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до природного й соціального довкілля, до самої себе. Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про Права дитини, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», інших нормативних актах стосовно дитинства [3].

Попри те, що процеси об'єднання територіальних громад активно впроваджуються на Рівненщині, в м. Сарни наразі не має відділу, який би опікувався питаннями освіти та дошкільної освіти зокрема. Такі функції виконує Сарненський районний відділ освіти, що є виконавчим органом місцевого самоврядування на районному рівні. Незважаючи на це, все ж органи місцевого самоврядування міста приділяють належну увагу розвитку цієї галузі, впроваджують ряд заходів, спрямованих на розвиток дошкільної освіти.

В процесі реалізації функцій та завдань органи місцевого самоврядування м. Сарни спрямовували зусилля на [3]:

- забезпечення рівного доступу до якісної безкоштовної освіти представників різних соціальних верств населення;

- професійний розвиток та удосконалення освітнього та кваліфікаційного рівня педагогічних працівників системи освіти;

- запровадження гуманістичного характеру освіти на основі вільного розвитку особистості, вихованні соціальної активності та патріотизму;

- формування психологічної готовності педагогічного працівника до роботи з ІКТ та їх подальше впровадження в навчально-виховний процес в умовах інноваційного розвитку освіти;

- навчально-методичне забезпечення дошкільних навчальних закладів;

- оптимізацію та осучаснення діяльності навчальних закладів щодо формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя всіх учасників освітнього процесу;

- вивчення і впровадження педагогічного досвіду.

За останні роки умови децентралізації влади дали місцевим органам самоврядування можливість підвищення ефективності використання бюджетних коштів як на існування освіти, так і на її розвиток, що зумовлено низкою факторів, насамперед збільшенням повноважень органів місцевої влади щодо управління бюджетними надходженнями. Це дає можливість розподіляти кошти місцевого бюджету за певним програмним напрямом розвитку освітніх закладів, який включає не тільки видатки поточного функціонування, але й капітальні вкладення перспективного існування. В умовах кризових явищ в економіці видатків коштів міського бюджету на розвиток системи освіти на міському рівні, на жаль, не вистачає.

Видатки на утримання дошкільних навчальних закладів міста за 2017 рік склали 29,5 млн. грн., з яких, видатки на утримання ДНЗ за рахунок субвенції з районного бюджету Сарненського району склали 19,3 млн. грн. Однак, враховуючи затвердження субвенції не в повному обсязі, а також підняття ставок для педагогічних працівників на 2 тарифних розряди з 01.09.2017, додатково на утримання та розвиток дошкільних закладів з міського бюджету було виділено 10,2 млн. грн. (табл. 1).

Таблиця 1.

Фінансування розвитку дошкільних закладів міста Сарни Рівненської області з міського бюджету, млн. грн.

№ з/п	Показники	Роки		
		2017	2018	2019
1	Видатки на утримання дошкільних навчальних закладів	10,20	13,40	9,70
2	Видатки на утримання дошкільних навчальних закладів за рахунок субвенції з районного бюджету Сарненського району	19,30	27,20	22,90
3	Видатки на оплату праці	20,60	28,40	21,42
4	Видатки на придбання продуктів харчування	1,70	2,40	1,84
5	Видатки на придбання медикаментів	0,30	0,41	0,31
6	Видатки на оплату комунальних послуг та енергоносіїв	2,90	4,10	3,0
7	Видатки на придбання предметів, матеріалів, обладнання та інвентарю	2,30	3,20	2,45
8	Інші видатки	1,70	2,09	1,58

**Джерело: [3;4;5;6;7]*

Вже в наступному році витрати на утримання і розвиток дошкільних закладів міста зросли на 3,2 млн. грн. На утримання і розвиток дошкільних закладів міста у 2019 році з міського бюджету, додатково, було спрямовано 9,7 млн. грн., що на 3,7 млн. грн. менше попереднього року.

Видатки на утримання дошкільних навчальних закладів міста склали 28,4 млн. грн., що становить 99,8 відсотка до уточненого плану на 2017 рік. Із загальної суми видатків на оплату праці та нарахування на оплату праці працівникам було спрямовано коштів в сумі 20,6 млн. грн., на придбання продуктів харчування – 1,7 млн. грн., на придбання медикаментів – 0,3 млн. грн., на оплату комунальних послуг та енергоносіїв – 2,9 млн. грн. Також оплачено міською радою послуги за розроблення та видачу технічних умов для підключення до мереж водопостачання дошкільного навчального закладу по вул. Грушевського – 665 гривень.

Крім того, на оплату підвищення кваліфікації працівників за рахунок коштів міського бюджету спрямовано 23 тис. грн., або 97,9 відсотка до уточненого плану на 2017 рік. В наступному році, в зв'язку із збільшенням фінансування даної сфери, зросли і витрати на вищенаведені напрямки. Проте в 2019 році простежується подальший спад у фінансовій підтримці дошкільної освіти органами місцевого самоврядування, хоча дані показники все ж таки є дещо вищими ніж у 2017 році.

В таблиці 2 наведені дані щодо фінансового забезпечення дошкільної освіти за рахунок спеціального фонду міського бюджету (за рахунок коштів бюджету розвитку (спеціального фонду) міського бюджету).

Таблиця 2.
Видатки спеціального фонду міського бюджету на розвиток дошкільної освіти

№з/п	Показники	Сума, грн.
<i>2017 рік</i>		
1	Будівництво дошкільного навчального закладу комбінованого типу (ясла-садок) по вул. Грушевського	98262
2	Придбано основних засобів по ДНЗ	422132
3	Проведено капітальний ремонт покрівлі приміщення ДНЗ № 3	631 796
<i>2018 рік</i>		
1	Витрати на будівництво дошкільного навчального закладу комбінованого типу (ясла-садок) по вул. Грушевського	319 714
2	Реконструкцію системи опалення дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №5 "Вербиченька" реконструкцію системи опалення дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №5 "Вербиченька"	63 779
3	Придбано основних засобів по ДНЗ	236403
4	Проведено капітальний ремонт покрівлі ДНЗ №8 «Веселка»	1 839 061
5	Проведено капітальний ремонт фасаду (з утепленням) приміщення ДНЗ №8 «Веселка»	65 000
6	Проведено капітальний ремонт фасаду (з утепленням) приміщення ДНЗ №6	212 701
7	Проведено капітальний ремонт покрівлі ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу №9 "Росинка"	2 049 575
<i>2019 рік</i>		
1	Проведено капітальний ремонт покрівлі ДНЗ (ясла-садок) комбінованого типу №9 "Росинка"	592 403
2	Проведено капітальний ремонт фасаду (з утепленням) приміщення ДНЗ №6 "Казка"	2 794 134
3	Придбано основних засобів по ДНЗ	537 520
4	Проведена реконструкцію системи опалення дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №5 "Вербиченька"	601 499
5	Проведена реконструкцію системи теплопостачання дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №5 "Вербиченька" (встановлення системи електричного опалення з баками-акумуляторами)	1 245 714
6	Витрати на будівництво дошкільного навчального закладу комбінованого типу (ясла-садок) по вул. Грушевського	3 079 285

**Джерело: [3;4;5;6;7]*

Саме ці ресурси були спрямовані на проведення капітальних ремонтів, будівництво та реконструкцію, а також придбання необхідного обладнання.

Незважаючи на значні бюджетні інвестиції органів місцевого самоврядування в розвиток дошкільної освіти, все ж існує потреба в благодійних та спонсорських фінансових ресурсах. За досліджуваний період благодійниками, батьками було залучено понад 1 млн. грн. (рис. 1).



Рис. 1. Динаміка залучення благодійних коштів на розвиток дошкільної освіти в м. Сарни Рівненської області

Потрібно відмітити, що впродовж 2017-2019 рр. спостерігається коливання значення даного показника. Саме в 2018 році відбувся спад у залученні фінансових ресурсів спонсорів на понад 76 тис. грн. В наступному році ситуація покращилася і вже на розвиток дошкільної освіти м. Сарни було використано в понад 1,5 рази більше коштів попереднього періоду.

Важливим аспектом належного функціонування дошкільних закладів, якісного надання ними послуг є матеріально-технічне забезпечення. Аналіз його в розрізі закладів дошкільної інфраструктури показав нерівномірне придбання предметів, матеріалів та обладнання як за рахунок батьківського фонду, так і за кошти міського бюджету м. Сарни (рис. 2).

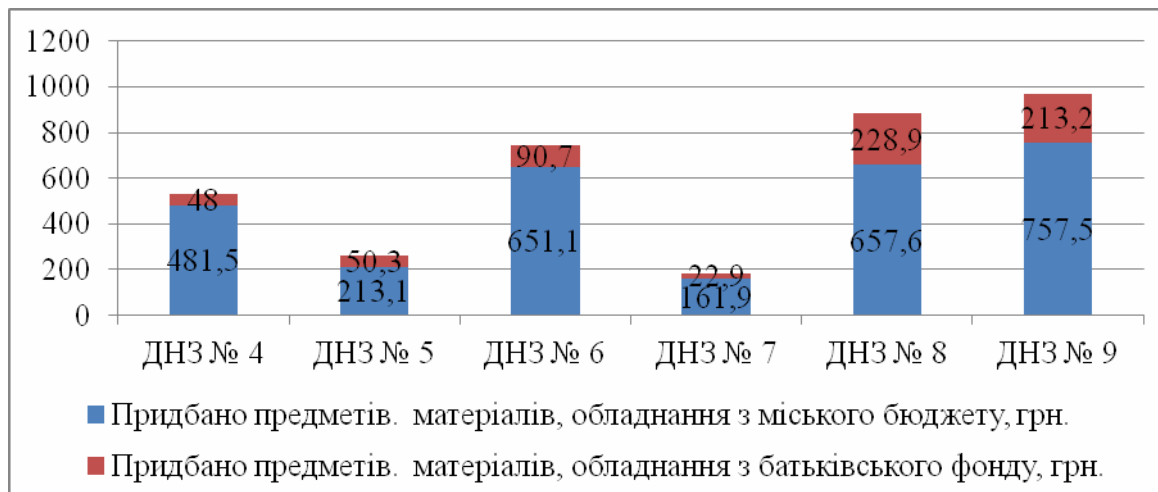


Рис. 2. Динаміка придбання предметів, матеріалів, обладнання для розвитку закладів дошкільної освіти в м. Сарни Рівненської області в 2019 році

Ліва частина придбаних ресурсів було здійснено все ж в рамках фінансування місцевою владою цього напрямку. Практично на рівні 10-25% становить забезпечення необхідним обладнанням за рахунок батьківських коштів, що свідчить про значні проблеми у недостатності бюджетних асигнувань на дані потреби. Така ситуація спричиняє значні негаразди в розвитку дошкільної освіти, саме тому перегляд механізмів фінансового забезпечення галузі повинно сприяти вирішенню невідкладних і важливих проблем. Зважаючи на те, що надання якісних освітніх послуг сприяє вихованню на початковому етапі високоморального суспільства, а в подальшому висококваліфікованих спеціалістів, які забезпечать підвищення конкурентоспроможності країни загалом на світовій арені, дане питання є надзвичайно важливим. У розвинених світових країнах відбувається зміна пріоритетів від збільшення бюджетного фінансування освітньої галузі на раціоналізацію їх використання.

Сарненська міська рада щорічно розробляє та реалізує Програму соціально-економічного розвитку міста, де окремим розділом наводяться заходи та завдання з покращення розвитку дошкільної освіти (табл. 3).

Таблиця 3.

Основні завдання та заходи місцевого самоврядування задля розвитку дошкільної освіти, передбачені Програмою соціально-економічного та культурного розвитку м. Сарни

№	Завдання та заходи
1	Розробка проектно-кошторисної документації на будівництво дошкільного навчального закладу.
2	Удосконалення системи моніторингу ефективності роботи закладів освіти міста.
3	Сприяння реалізації державних, регіональних, місцевих цільових програм, а також інвестиційних проектів у галузі освіти.
4	Розширення мережі гуртків, спортивних секцій, клубів за інтересами позашкільних навчальних закладів шляхом введення в штатні розписи закладів додаткових штатних одиниць.
5	Зміцнення матеріально-технічної бази дошкільних закладів для створення умов по належному функціонуванню відповідно до сучасних вимог.
6	Створення необхідних умов для інклюзивного навчання з метою забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами.
7	Модернізація дошкільної освіти в контексті завдань і змісту Базового компонента дошкільної освіти.
8	Забезпечення реалізації принципу рівного доступу до якісної освіти в роботі з дітьми дошкільного віку шляхом розширення різних форм здобуття дошкільної освіти, створення додаткових місць у дошкільних навчальних закладах.

*Джерело: [5;6;7]

Також в рамках Програми розвитку освіти Сарненського району на 2016-2018 роки були реалізовані ряд заходів, спрямованих на оптимізацію дошкільної мережі закладів, удосконалення матеріально-технічного забезпечення, поширення кращого досвіду роботи з дошкільними закладами (табл. 4).

Таблиця 4.
Заходи, реалізовані органами місцевого самоврядування в рамках Програми розвитку освіти Сарненського району на 2016 – 2018 роки

№ з/п	Заходи	Обсяг фінансування
1	Забезпечення функціонування оптимальної мережі дошкільних навчальних закладів	70,5
2	Створення умов для забезпечення якісної дошкільної освіти: - удосконалення матеріально-технічної бази дошкільних навчальних закладів	60,0
3	Вивчення, узагальнення та поширення кращого досвіду роботи з дошкільної освіти:	
	- проведення районного конкурсу «Кращий дошкільний навчальний заклад», нагородження закладів, які стали переможцями	15,0
	- проведення районного конкурсу майстерності працівників дошкільних навчальних закладів та інших заходів, спрямованих на підвищення престижності професії та методичного рівня працівників дошкільних навчальних закладів	7,0
	Всього	152,5

*Джерело: [3]

Зважаючи на вищенаведене, органи місцевого самоврядування щорічно проводять різні заходи, спрямовані стимулювати дошкільні заклади до надання якісних навчально-виховних послуг. Кількість заходів, проведених на підтримку дошкільної освіти є різною в різні періоди, але ж все рівно свідчить про те, що місцева влада намагається створити комфортні умови для забезпечення якісними послугами дошкільнят.



Рис. 3. Динаміка заходів, проведених органами місцевого самоврядування м. Сарни Рівненської області для розвитку дошкільної освіти

Висновки. Отже, з огляду на важливість даної галузі для розвитку міста та громади, органи місцевого самоврядування постійно моніторять ситуацію, завдяки чому визначають найбільш вагомі проблеми, що потребують нагального вирішення. Серед них: відсутність достатнього досвіду залучення інвестицій в розвиток галузі, недосконалість законодавчої бази, брак фінансування та нерациональне використання бюджетних коштів, невідповідність наявних технічних засобів до потреб інфраструктури дошкільних закладів. Попри це, все ж роль місцевих органів досить відчутна, про що свідчать результати даного дослідження.

Список літератури.

1. Бак Н.А. Фінансування дошкільної освіти в Україні. URL: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/BakDNZ-do-druku.pdf>.
2. Бенюк Л.Я. Проблеми бюджетного забезпечення освіти в контексті децентралізації управління. Регіональна економіка. 2016. № 1 С. 121-129.
3. Програма розвитку освіти Сарненського району на 2016 – 2018 роки. URL: <http://sarny-rada.org/>.
4. Про план заходів з виконання програми розвитку дошкільної освіти Сарненського району на 2011-2017 роки: наказ від 21.10.2011 року № 334. URL: <http://sarny-rada.org/>.

5. Програма соціально-економічного та культурного розвитку м. Сарни на 2017 р. URL: <http://sarny-rada.org/>.
6. Програма соціально-економічного та культурного розвитку м. Сарни на 2018 р. URL: <http://sarny-rada.org/>.
7. Програма соціально-економічного та культурного розвитку м. Сарни на 2019 р. URL: <http://sarny-rada.org/>.

References.

1. Bak, N.A. "Financing of preschool education in Ukraine", [Online], available at: <http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/BakDNZ-do-druku.pdf>.
2. Benovska, L.Ya. (2016), "Problems of budget support of education in the context of decentralization of management", *Rehionalna ekonomika*, vol. 1, pp. 121-129.
3. Education Development Program of Sarny District for 2016-2018, [Online], available at: <http://sarny-rada.org/>.
4. About the plan of measures for implementation of the program of development of preschool education of the Sarny area for 2011-2017, [Online], available at: <http://sarny-rada.org/>.
5. Program of socio-economic and cultural development of Sarny for 2017, [Online], available at: <http://sarny-rada.org/>.
6. Program of socio-economic and cultural development of Sarny for 2018, [Online], available at: <http://sarny-rada.org/>.
7. Program of socio-economic and cultural development of Sarny for 2019, [Online], available at: <http://sarny-rada.org/>.

Стаття надійшла до редакції 10.12.2020 р.